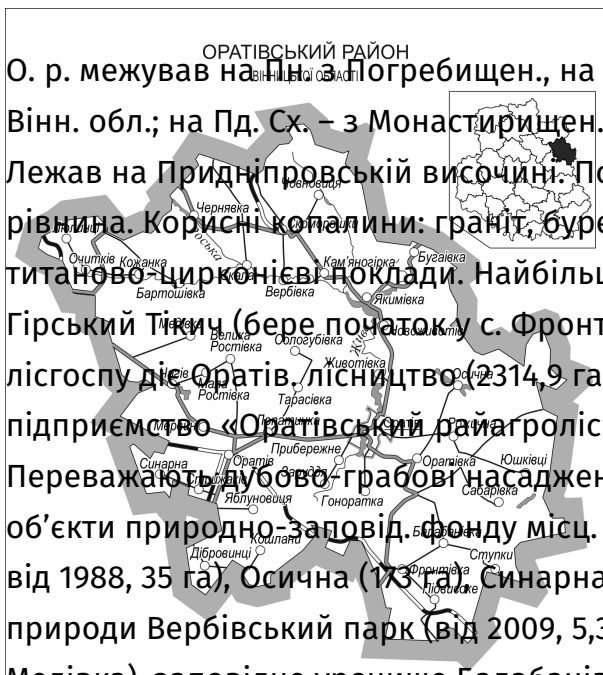

Т. П. Антонець

Оратівський район

ОРАТІВСЬКИЙ РАЙОН – район, що знаходився у північно-східній частині Вінницької області. О. р. утвор. у березні 1923 з Оратів., Підвисочан. і Жаданів. волостей. 1923–25 – у складі Київ. губ.; 1923–30 – Уман. округи; від кін. лютого – до серед. жовтня 1932 та від 22 вересня 1937 – Вінн., 1932–37 – Київ. обл. У березні 1925 до О. р. зарахували Осичнів. і Рожичнів. сільс. ради Плисків. р-ну та Сологубів. сільс. раду Іллінец. р-ну (обидва – Бердичів. округи), а села Пархомівка, Талалаївка та Хрінівка відійшли до Дашів. р-ну (Гайсин. округи), Даньків., Дубровиц. й Паріїв. сільс. ради – до Іллінец. р-ну, с. Ступки – до Тальнів. р-ну (Уман. округи). У червні того ж року до О. р. зарахували Бугаїв., Староживотів., Новоживотів. (див. Новоживотів) і Якимів. сільс. ради Плисків. р-ну, Великоростів., Володимир., Медів., Мервин., Чагів. сільс. ради Іллінец. р-ну, а Жаданів., Конталін., Кошлан. та Яструбин. сільс. ради відійшли до Дашів. р-ну (обидва на той час вже належали до Вінн. округи). Жит. потерпали від голодомору 1932–33, зазнали сталін. репресій. Від липня 1941 до січня 1944 – під нім. окупацією. У січні 1944 під час бою побл. с. Балабанівка відзначилися Герої Рад. Союзу І. Жеребцов і С. Тартиков. У с. Осична похов. Герой Радянського Союзу Ф. Крючков. На фронтах 2-ї світової війни загинули 4515 воїнів-земляків. Наприкінці грудня 1962 О. р. ліквідований, а його тер. тоді ж перейшла до Липовец., на поч. лютого 1965 – до Іллінец. р-нів. У грудні 1979 О. р. був відновлений, до нього зарахували Балабанів., Животів., Зарудян., Кошланів., Лопатин., Новоживотів., Оратів., Осичнян., Рожичнян., Сабарів., Стрижаків., Фронтів., Яблуновиц. сільс. ради Іллінец. р-ну, Великоростів., Очитків., Чагів. сільс. ради Липовец. р-ну, Скоморошків., Черняв., Човновиц. сільс. ради Погребищен. р-ну. За переписом насел. 2001, проживали 27 345 осіб (складає 90,2 % до 1989); станом на 1 січня 2020 – 19 809 осіб; переважно українці. 2012 знято з обліку с-ще Лишава Лопатин. сільс. ради. У серед. 2010-х рр. до О. р. (872 км²) належали 1 селищна (Оратів.) та 27 сільс. (Балабанів., Великоростів., Животів., Зарудян., Кожан., Кошланів., Лопатин., Медів., Новоживотів., Оратів., Осичнян., Очитків., Підвисоц., Рожичнян., Сабарів., Скальс., Скоморошків., Сологубів., Стрижаків., Угарів., Фронтів., Чагів., Черняв., Човновиц., Юшківец., Яблуновиц., Якимівська) рад, яким були підпорядк. смт Оратів і 53 сільс. насел. пункти (від липня 2020 – усі у складі Вінн. р-ну). 2016–20 ради Оратівщини, окрім Очитківської із с. Люлинці (нині Липовец. громади), були зараховані до Оратів. громади (837,4 км², станом на 2020 – 18 782 особи).

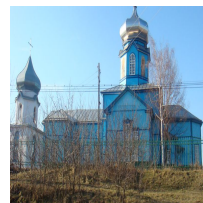
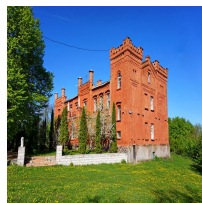

О. р. межував на Пн. з Погребищен., на Зх. – з Липовец., на Пд. Зх. і Пд. – з Іллінец. р-нами Вінн. обл.; на Пд. Сх. – з Монастирищен. р-ном Черкас. обл.; на Сх. – з Тетіїв. р-ном Київ. обл. Лежав на Придніпровській височині. Поверхня – підвищена пологохвиляста лесова рівнина. Корисні копалини: граніт, буре вугілля, торф, пісок, глина. Побл. с. Якимівка – титаново-цирконієві поклади. Найбільші річки: Роська з притокою Жива (бас. Дніпра), Гірський Тікич (бере початку с. Фронтівка; бас. Південного Бугу). Від 1955 у складі Іллінец. лісгоспу діє Оратів. лісництво (2314,9 га, з них вкритих лісом земель – 2068,8 га). 2002 створ. підприємство «Оратівський райагроліс» Вінн. обл. лісогосп. підприємства «Віноблагроліс». Переважають дубово-грабові насадження. Ґрунти – глибокі опідзолені чорноземи. Тер. і об'єкти природно-заповід. фонду місц. значення: заказники Малоростівський (охороняють від 1988, 35 га), Осична (173 га), Синарна (28 га; обидва – від 1999; усі – гідрол.), пам'ятки природи Вербівський парк (від 2009, 5,3 га, ботан.), Криниця Гонти (від 1981, гідрол., с. Медівка), заповідне урочище Балабанівський ліс (від 1979, 20 га, побл. с. Гоноратка).

Р-н мав аграрне спрямування. 2020 пл. с.-г. угідь становила 2,5 тис. га, з них орних земель – 61,5 тис. га. Працювали 103 с.-г. підприємства, 2 вироб. кооперативи, 82 фермер. господарства, що переважно займалися рослинництвом. Пром. підприємства: «Оратівм'ясо» (с. Оратів), Староживотів. гранкар'єр, цегел. завод «Живобуд» (с. Животівка). Залізнична станція – Оратів (с. Оратів); зупинні пункти: Підвисоке, Пост Озерний, Фронтівка. Діяли 18 закладів заг. серед. освіти, 22 дитсадки, Будинок дит. творчості, ДЮСШ, дит. муз. школа; Оратівський краєзнавчий музей, рай. і 20 сільс. Будинків культури, 20 клубів, центр. рай. і 29 сільс. б-к; рай. лікарня, 5 амбулаторій заг. практики сімей. медицини та 33 фельдшер. пункти. Функціонували 11 нар. і 2 дит. зразк. колективи. Новини р-ну висвітлювала г. «Обрії Оратівщини». Реліг. громади: 51 православна, 1 католицька, 7 євангелістів християн-баптистів, 4 євангел. апокаліпсич. церкви, 3 адвентистів сьомого дня. Пам'ятки архітектури: палацо-парк. комплекс у с. Бугаївка (1893), будинки управителя і челяді та парк у с. Чагів, садибно-парк. комплекс (усі – 2-а пол. 19 ст.), церква Воздвиження Чесного Хреста (1885) у с. Кожанка, будинок економа у с. Дібровинці (поч. 19 ст.), Покров. церква (1730), палацо-парк. комплекс Заботіних (поч. 20 ст.) у с. Мала Ростівка, церква Кузьми і Дем'яна у с. Люлинці (1906–08), Покров. церква у с. Новоживотів (1907–12), церква св. Димитрія у с. Синарна (1878–1903), водяний млин (1760), Михайлів. церква (1860) у с. Скала, залізнич. вокзал (1890), водонапірна башта (2-а пол. 19 ст.) у с. Оратів, амбари у с. Заруддя (1914), борошномел. завод у с. Сабарівка (2-а пол. 19 ст.), цукр. завод у с. Скоморошки (працював 1860–2005). На тер. О. р. досліджено давні кургани (села Животів, Животівка, Заруддя, Кошлани, Лопатинка, Оратів, Осична, Фронтівка, Яблуновиця), поселення епохи бронзи (Тарасівка), передскіф. періоду (Стрижаків), давньослов'ян. часу (Бартошівка, Дібровинці, Животів, Кожанка, Медівка, Очитків), трипіл. (Кожанка), черняхів. (Бартошівка, Осична, Очитків, Синарна, Чагів) і зарубинец. (Осична) культур.

Серед видат. уродженців – фізіолог рослин, чл.-кор. АН УРСР А. Манорик (с. Вербівка), лікар-педіатр О. Гнатюк (с. Животівка), лікар-ендокринолог К. Зак (с. Новоживотів), фахівець у галузі харч. технологій В. Домарецький (с. Дібровинці), матеріалознавець М. Ковальченко (с. Кожанка), літературознавець М. Скорський (с. Юшківка), економіст І. Ступницький (с. Балабанівка); польс. поет А.-К. Гроза (с. Закриниччя), польс. письменник А. Коженювський (с. Гоноратка; обидва – 19 ст.), письменники А. Бень (с. Скала), Є. Гуцало, А. Любченко (обидва – с. Новоживотів), П. Інгульський (с. Медівка), поет А. Мартинюк (с. Скоморошки); графік, скульптор, реставратор, засл. художник УРСР П. Лемський (с. Фронтівка), живописці та графіки С. Білаш (с. Балабанівка), Н. Компанієць-Киянченко (с. Скоморошки), А. Люмкіс (с. Новоживотів), скульптор І. Дяченко (с. Юшківці); культур. і реліг. діяч, засл. арт. України П. Бойко (с. Лопатинка); укр. громад.-політ. діяч на Амурській (РФ) Л. Глібоцький (с. Дібровинці), політ. діяч М. Волинець (с. Новоживотів), дипломат В. Йохна (с. Велика Ростівка); учасники 2-ї світової війни, Герої Рад. Союзу М. Антонець (с. Животівка), І. Бурлака (с. Кожанка), В. Гайдуков (с. Новоживотів), Г. Заїка (с. Чагів), повний кавалер ордена Слави Л. Лелека (с. Заруддя). У с. Животівка минули дит. роки живописця, художника театру, драматурга, режисера К. Маркевича-Дуніна.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Гальчак С. Д. Визволення Вінниччини від німецьких загарбників. 2004;
2. Петренко О. Історія адміністративно-територіального устрою Вінниччини від найдавніших часів до сучасності. 2008;
3. До 30-річчя утворення Оратівського району: Оратівський край. 2009;
4. Мудраченко М. Пам'ятки історії та пам'ятні місця на Вінниччині: Калинівський та Оратівський райони. 2009;
5. Оратівський край: Ювіл. зб. 2019 (усі – Вінниця).

Бібліографічний опис:

Оратівський район / Т. П. Антонець// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-76013>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).